

E H Carr

Legenden om Bucharin

[Recension av Stephen F Cohen, *Bucharin och den ryska revolutionen**, ur *The Times Literary Supplement* 20 september 1974. Översättning Göran Källqvist.]

Under de senaste åren har Bucharin hamnat i centrum för uppmärksamheten hos amerikanska och brittiska författare som skriver om frågor om Sovjet. Skälen är flera och en del av dem uppenbara. Det har blivit trist med oändliga fördömanden av allt och alla som har haft något med bolsjevismen eller den ryska revolutionen att göra. Bucharin var marxist, bolsjevik och revolutionär. Att visa ett positivt intresse för hans bana och teorier visar i alla fall att man inte tillhör kalla krigets hårdkokta veteraner.

Ännu viktigare är att Bucharins bakgrund gör honom lättillgänglig och lockande för författare som formats av västvärldens traditioner. Han var en fullblodsintellektuell från Moskva, hans far var matematiker på Moskvaskolan, både hans far och mor var skolledare. Sina fyra första barnår tillbringade han i Bessarabien [numera Moldavien] men därefter växte han upp enbart i Moskva. Hans bakgrund gav honom inga kontakter med det ryska lantlivet, med ryska bönder, eller – antagligen inte förrän han som 17-åring började engagera sig i politisk agitation – med ryska arbetare.

De fruktbara formande åren från 1911, när han var 23, till den bolsjevikiska revolutionen sex år senare – den period då hans ekonomiska och politiska idéer formades, och hans litterära bana inleddes – tillbringade han i Västeuropa och USA. Han talade tyska och franska flytande och kunde läsa engelska bra. Man kan mer än om någon annan ledande bolsjevik säga om Bucharin att hans intellektuella bildning var mer typiskt västlig än rysk.

Bucharin var en vänlig och älskvärd person med en unik personlig charm. Samtida vittnesmål är praktiskt taget enhälliga om detta, och samma charm omger bilden av honom i eftervärldens ögon. Bucharin är den enda gammalbolsjevik på vilken man inte kan kasta några stenar. Lenin var ledare under en revolution och ett inbördeskrig som oundvikligen innehöll episoder av terror och skoningslöshet. Trotskij tillskrivs det banala men hänsynslöst klingande talesättet att det inte går att göra revolution i silkesvantar. Under denna fruktansvärda period finns inga handlingar dokumenterade från Bucharins sida. Han hade aldrig någon administrativ tjänst. Han var en lysande talare och lysande på att väva ord och teorier, inte en handlingsmänniska. Till skillnad från alla de andra bolsjevikledarna hade han helt rena papper eftersom de var helt tomma. Bara han har en oskuldens gloria.

Slutligen kan Bucharins slut aldrig förlora sina unika inslag av medömkan och fasa. Efter Lenins död följde han troget Stalins stigande stjärna och var i allra högsta grad delaktig i förtalskampanjen mot Trotskij, Zinovjev och Kamenev, som uteslöts ur partiet i slutet av 1927 och förvisades. Sedan blev tempot för hetsigt för honom. Han hade velat jaga bort Trotskij från det offentliga livet, inte förfölja honom personligen. Han ville industrialisera, men inte så snabbt och ursinnigt som Stalin. Han tyckte illa om det våldsamma trycket mot spannmålsbönderna. Han började skriva noter till politbyrån, och därefter artiklar i pressen med ett mycket försiktigt språk, där han uttryckte sin oro. Men han gick aldrig mot Stalin offentligt.

Det räddade inte honom. På sommaren 1929 fördömdes och avsattes han, men uteslöts inte ur partiet. Han godtog ödmjukt sin vanära och genomförde i flera år troget de mindre uppgifter som han tilldelades. Trotskij, och till och med Zinovjev, hade åtminstone förtjänat Stalins hat. Det hade inte Bucharin. Bucharin varken talade eller agerade mot honom. Stalin lämnade kvar

* Boken finns på marxistarkivet: [Bucharin och den ryska revolutionen](#)

honom till sist, och arresterade, dömde och sköt honom därefter som de andra. Det är en skrämmande historia – till och med mot bakgrund av hela de fruktansvärda utrensningarna.

Den unge amerikanska forskaren Stephen Cohen har hyllat kulten av Bucharin – har i själva verket gjort mycket för att främja den – genom att skriva den första vetenskapliga, fullständiga biografien om Bucharin på engelska, och troligen på något annat språk. Arbetet har förberetts under flera år, och Cohen har noggrant finkammat allt som skrivits av eller om Bucharin, och har ibland använt berättade minnen från de få överlevare som hade varit i kontakt med honom. I sitt förord visar Cohen att han är medveten om den frestelse som anfäktar levnadstecknare ”att överdriva sitt ämnes betydelse”, och man ska inte klaga alltför mycket på om Bucharin får en mer central eller ärad plats i boken än i historien. Många bra levnadstecknare inspireras av en speciell sympati eller samhörighet mellan författaren och hans huvudperson.

Inte så att Cohen försöker framställa en huvudperson utan brister eller fel. Tvärtom är hans Bucharin som en av de klassiska hjältarna i en Shakespearetragedi, som med Bradleys berömda ord ”bidrar till katastrofen i vilken han går under”. I egenskap av redaktör för *Pravda* slog han i slutet av 1923, i en artikel där han ”omsorgsfullt redogjorde för Trotskij's fraktionella synder, som också han hade begått, allihopa”, an tonen för den långa processen att jaga ut Trotskij ur partiet. Det Cohen helt riktigt kallar artikelns ”skandalöst demagogiska stycken” var bara en försmak av ett oräkneligt antal artiklar och tal under de kommande fyra åren, inte bara mot Trotskij utan också mot Zinovjev, Kamenev, Radek och andra ryska och utländska kommunister som vågade ifrågasätta partiets ortodoxi.

Det är inte, som Cohen gör på ett ställe, helt sant att säga att ”det var kännetecknande för Bucharin att han antog att politiska meningsmotsättningar inte behövde påverka de personliga relationerna”. Ett av de mest chockerande och även tidigaste exemplen på det politiska hämndbegär som Bucharin var förmögen till, var när han plötsligt vände sig mot sin gamla vän och medförfattare med honom till den berömda [Kommunismens ABCD.](#), Preobrazjenskij, vars analys av den ”primitiva socialistiska ackumulationen” – inte ett polemiskt dokument utan en skarpsinnig ekonomisk analys – Bucharin besvarade med grov politisk demagogi. I ett lysande stycke citerar Cohen ett brev som skickades till Bucharin i november 1927 av en tidigare kollega, som fördömde honom som ”fångvaktare av de bästa kommunisterna”. Brevet publicerades i en mensjevikisk tidning utomlands, och slutade:

Akta dig, kamrat Bucharin. Du har ofta debatterat i vårt parti. Du kommer förmodligen att behöva göra det igen. Dina nuvarande kamrater kommer då att ge dig kamrat Agranov [en GPU-tjänsteman] som domare. Exemplen kan smitta av sig.

Framställd på detta sätt antar historien om Bucharin omfattningen hos en stor historisk tragedi. Den medömkan och fasa som präglar dess höjdpunkt kompenserar och verkar nästan få oss att glömma de karaktärsbrister, handlingar och underlåtelsesynder som hjälpte till att skapa den. Det är den sista handlingen som utgör tragedins väsen och ger den mening. Men att döma en biografi på detta sätt är att närma sig den som ett stycke litteratur, inte historia, och det är uppenbarligen inte Cohens avsikt. Han drar, och vill få oss att dra, politiska slutsatser från Bucharins aktiva bana. Hans biografi ger sig ut för att vara ett bidrag till historien. Men det ställer historikern inför en envis fråga. Anta att Stalin hade dött 20 år innan han dog. Anta att Bucharin, som hade avlägsnats från den politiska scenen, precis som Molotov och Chrusjtjov hade tillåtits att tillbringa sina sista år i diskret tillbakadragenhet. Skulle legenden om Bucharin som en stor förlorad ledare då ens ha uppstått?

Det material som en levnadstecknare av Bucharin tvingas arbeta med har många fallgropar. Precis som alla de andra bolsjevikledarna, utom Lenin och Trotskij, efterlämnade han, såvitt känt eller någonsin är troligt att bli känt, inga personliga papper eller brev. Och det enda vi

kan använda för att titta på hans privata liv är obetydligt. Hans publicerade arbetsböcker, pamfletter, artiklar och oräkneliga tal – är omfattande. Det är inte troligt att de någonsin kommer att samlas ihop. Men en ganska uttömmande biografi har publicerats (även om Cohen citerar ur dess engelska upplaga, inte den mer fullständiga och systematiska tyska utgåvan).

Inför denna mängd råmaterial ställs även den mest samvetsgranna levnadstecknare inför uppgiften att välja. Bucharin var en fängslande skribent och talare, värtalig, tydlig och övertygande. Men ingen kan skriva och tala om så många kontroversiella frågor under en så lång period utan att ibland hamna i inkonsekvenser och motsägelser. Till och med en så kraftfull och självsäker person som Lenin gjorde det, och Bucharins åsikter var ökända för att vara anpassningsbara och flyktiga. Av hans viktigare teoretiska arbeten gör Cohen rättvisa åt hans *Economic Theory of the Leisure Class* [Den icke arbetande klassens ekonomiska teori], som han skrev i Wien före Första världskriget som ett svar till de populära österrikiska ”marginalvärdesteoretikerna”. Han diskuterar hans *Imperialism and World Economy* [Imperialismen och världsekonomin] utifrån hans förhållande till Lenin, behandlar *Economics of the Transition Period* [Övergångsperiodens ekonomi] ganska nedlåtande som ett resultat av krigskommunismens utopiska uppfattningar och nämner inte direkt hans senare polemik mot Rosa Luxemburg, även om han räknar upp den i sitt ”Bibliografiska urval”.

Den enda av Bucharins teoretiska skrifter som analyseras i detalj av Cohen är [Den materialistiska historieuppfattningen](#), som gavs ut 1921, och som under flera år accepterades i partiet som en viktig officiell text. Cohen konstaterar helt riktigt att ett verk som senare fördömdes för sin högerinriktning skrevs nästan samtidigt med *Övergångsperiodens ekonomi*, som utgör den yttersta vänstern i Bucharins intellektuella produktion. Han visar också att den delvis riktar sig mot Bogdanov, som Bucharin en gång hade stött mot Lenin. Boken är full av belysande punkter, och för den som studerar den bolsjevikiska teorins nycker på 1920-talet kan olika teorier läsas in i den. Men en noggrann genomläsning av Cohens kommentarer, och även boken själv, lyckas inte klargöra exakt var Bucharin själv stod. Hans skarpsinniga och lättroliga sinne, hans långvariga studier inte bara av de marxistiska skriftsamlingarna utan också de dåtida ekonomerna och filosoferna i väst, gjorde honom till en auktoritet i partiet, vars ledare, åtminstone efter 1917, hade ont om tid för abstrakta teorier. Men som nyskapande tänkare, som en 1900-talskritiker och -analytiker av marxismen, befinner han sig långt efter, låt oss säga, Rosa Luxemburg eller Gramsci.

Bucharins rykte vilar därför på hans roll inom Sovjetunionens politik och ekonomi på 1920-talet. Det är här de största åsiktsskillnaderna råder, och den bedömning man gör mest sannolikt styr det urval man gör ur mångfalden av dokument och minnen istället för tvärtom. Mer mänskliga drag finns dokumenterade av honom än av någon av de andra ledarna. Han tyckte om att rita krumelurer och karikatyrer, han älskade fåglar och djur. Oavsett sina teorier ryggade han instinktivt inför drastiska eller våldsamma handlingar.

Men det finns en annan sida som inte heller kan raderas från hans meritlista. Det är svårt att förneka att han var en svag man vars politiska handlingar ständigt motsade hans böjelser. När Trotskij vid partikongressen 1925 pikade honom för att han hade fått smak för att förfölja sina motståndare, skrev han egendomligt tvetydigt till Trotskij: ”denna ’smak’ får mig att darra från huvud till fot”. Cohen kallar Trotskijs bild av hur Bucharin grät ut vid hans axel för ”påhittad”. Varför? Kamenevs beskrivning av Bucharins nervösa hysteri vid deras hemliga möte i juli 1928, som skrevs ner inom några timmar efter händelsen, gör Trotskijs bild fullständigt rimlig. (När Cohen citerar ur Kamenevs ”ojämna anteckningar” från mötet utelämnar han som av en händelse denna mening.) Dessa bara alltför mänskliga ögonblick av svaghet minskar inte vår sympati för personen Bucharin – det var ett ondskefullt öde som slungade in en så blid karaktär i revolutionens malström. Men de måste påverka vår

bedömning av honom som politisk ledare.

Varje studie av Bucharins politiska bana måste börja med hans relationer till Lenin, som inleddes i Kraków och Wien mellan 1912 och 1914. Av alla de unga bolsjeviker som var mer eller mindre nära bundsförvanter med Lenin i exilen var Bucharin den ojämförligt mest intelligenta, och han hade den mest djupgående skolningen i marxistisk teori. Och uppenbarligen fängslades Lenin av hans personliga charm ("hela partiets favorit" kallade han honom). Lenins första allvarliga motsättning med Bucharin uppstod när den sistnämnde 1915 flyttade till Stockholm, och där slog sig ihop med en grupp som leddes av Pjatakov, som precis som Rosa Luxemburg och Radek såg socialismen som ett i huvudsak internationellt program som inte skulle ha något med någon sorts nationalism att göra.

Eftersom Lenin vid den tidpunkten hade förbundet sig till nationellt självbestämmande som ett viktigt skede på vägen mot revolutionen var det oundvikligt med en sammandrabbning, och den blev ännu hårdare när Bucharin utvecklade en syn på staten som Lenin beskrev som "halvanarkistisk". Vid denna tidpunkt tog det Cohen kallar Lenins "välkända retlighet" överhanden. 1916 uttalade Lenin den första av sina domar över Bucharin – att han var "god-trogen gentemot skvaller" och "djävulskt instabil inom politiken". Vad gäller det förstnämnda (som gällde affären Malinovskij) kan det med rätta sägas att Bucharin hade rätt och Lenin fel. Angående det sistnämnda visar allt som hände senare att Lenin var klarsynt och hade rätt.

Dessa konflikter förbittrade inte förhållandena mellan den äldre och den yngre mannen för gott. Cohen kanske är en aning nitisk när han spårar sin huvudpersons inflytande i Lenins viktigaste skrifter under kriget, *Imperialismen, kapitalismens högsta stadium* och *Stat och revolution*. Men de återspeglade förvisso ett närmande mellan de två männens teorier. Men efter revolutionen anslöt sig Bucharin till den så kallade "vänsteroppositionen" i partiet, och gick våldsamt mot att skriva under fredsfördraget med Tyskland vid Brest-Litovsk, och rättfärdigade ideologiskt åtgärderna under krigskommunismen. Det var under denna period han skrev den klassiska utopiska läroboken *Kommunismens ABCD*.

Nästa händelse som gav upphov till Lenins vrede var Bucharins försök att medla under den häftiga kampen mellan Lenin och Trotskij i slutet av 1920, angående fackföreningarnas framtid. Kanske Lenin tyckte att Bucharin hade hamnat alltför mycket under Trotskij's personliga inflytande, kanske han bara var irriterad av att en yngre lättviktare blandade sig i en kamp mellan tungviktare. Men det var denna händelse som orsakade den mest genomträngande av Lenins bedömningar:

Vi känner alla till kamrat Bucharins mjukhet; det är en av de egenskaper för vilken han är så älskad och måste bli det. Vi vet att han mer än en gång på skämt kallades "mjukt vax". Det visar sig nu, att varje "principlös" person, varje "demagog" kan skriva vad han vill på detta "mjuka vax".

Fortsättningen blev oväntad. I och med införandet av den Nya ekonomiska politiken några månader senare svängde Bucharin från ståndpunkter inom partiets yttersta vänster till uppfattningar långt till höger. Övergången till NEP, som för Lenin var en "reträtt", var för Bucharin ett "sammanbrott av våra illusioner", och att varje spår av "barndomsperiodens illusioner" försvann. Det finns ingen anledning att tro att Lenin någonsin förlorade sin personliga tillgivenhet till Bucharin. Men en del av de berättelser som Cohen återger om hur nära de stod under Lenins sista månader vilar på tvivelaktiga andrahandsminnen, och kan tryggt placeras bland Bucharinlegendens myter. De dåtida politiska bevisen är tydliga. Det var till Trotskij som Lenin vände sig under de sista veckorna av sitt medvetna politiska liv för att få stöd mot Sokolnikovs och Bucharins angrepp på monopolet på utrikeshanden och mot Stalin och Dzerzjinskij i Georgienaffären.

Lenins utvärdering av Bucharin i sitt "testamente" har ofta ansetts vara förvirrat och

motsägelsefullt. Utöver att vara ”hela partiets favorit” var Bucharin dess ”mest värdefulla och betydande teoretiker”. Ändå kan ”hans teoretiska uppfattningar ... endast med mycket stor tvekan betecknas som fullt marxistiska, eftersom det hos honom finns ett visst skolastiskt drag (han har aldrig studerat och, tror jag, aldrig helt förstått dialektiken).” Helt rimligt knyter Cohen detta till Lenins kommentarer att Bucharins inställning under fackföreningsdiskussionen var ”eklektisk” och inte ”dialektisk”.

Om dialektiken är nyckel till den ”enhet mellan teori och praktik” som Lenin tryckte hårt på, då menade han kanske att Bucharin briljerade i abstrakt teori men inte visste hur han skulle omsätta den i praktiken – kort sagt att han var en intellektuell och inte någon handlingsmänniska. En sådan dom har mycket som talar för sig.

Men Bucharins anspråk på att verkligen behandlas som en politisk ledare och statsman måste först och främst vila på hans jordbrukspolitik från omkring 1924 till 1928. Det var bolsjevismens största dilemma – hur man skulle genomföra en proletär, eller någon annan sorts industriell, revolution i ett land där 80% av befolkningen fortfarande var ganska primitiva bönder. NEP var först och främst en nödvändig åtgärd för att blidka bönderna som stod på randen till revolt. ”Saxkrisen” 1923 bankade in samma lärdom – bönderna kunde inte klämmas åt mer. 1924 utropade Zinovjev den dramatiska parollen om att ”Vända sig mot landsbygden”. Bucharin följde samma väg till dess yttersta gräns med sin odiplomatiskt öppen hjärtiga appell till de välbärgade bönderna att ”berika sig” – ett ohämmat accepterande av marknadsekonomiska principer.

Från 1925 till 1927 fördes i tysthet något som rimligtvis kan kallas Bucharins politik, att anpassa industrialiseringstakten till böndernas ställning. I ett överilat ögonblick kallade Bucharin det för industrialisering i ”snigelfart”. Trotskij och partiets så kallade ”vänster” gick emot och fördömde denna politik, vilket garanterade att den fick fullständigt stöd från Stalin och partiapparaten. Bucharin kastade sig ivrigt in i kampen. Trotskijs påstådda likgiltighet inför bönderna var en av de främsta redskapen som användes för att slå mot och besegra honom.

När Trotskij och oppositionen till slut uteslöts vid den femtonde kongressen i december 1927 var det dags att stå till svars. Bucharins enda positiva bidrag till jordbrukspolitiken under dessa år var att förespråka producentkooperativ. Men det var i grund och botten en narodnisk utopi som var lika abstrakt som de bolsjevikiska utopier som han så värtaligt hade lekt med några år tidigare, och berörde inte problemets kärna. Vem skulle betala för spannmålet och tillhandahålla de ”rikedomar” som de framgångsrika bönderna hade uppmanats att eftertrakta? Och vilka skulle under tiden ge mat till fabriksarbetarna och städerna? Efter två goda skördar samlades i slutet av 1927 spannmål på hög i lador, skjul och andra lämpliga gömställen. Valutan tappade i värde och det fanns hur som helst få saker att köpa. De välbärgade bönderna drog sina egna slutsatser och tog inte med sitt spannmål till marknaden.

Det var denna kris som gav Bucharin dödsstöten. ”Satsningen på bönderna” besegrades inte av Trotskij och inte av Stalin, utan av att det under NEP:s villkor var omöjligt att förmå bönderna att lämna ifrån sig sitt spannmål. Städerna hotades av svält. Under de första veckorna 1928 reste alla de viktigaste ledarna från Stalin och neråt runt till olika områden på den ryska landsbygden och organiserade kampanjer för att samla in spannmål – om möjligt med hjälp av övertalning, om nödvändigt med våld. Det var en unik händelse och en livsviktig vändpunkt i Sovjetunionens historia. Bara Bucharin blev kvar i Moskva för att förklara för de utländska delegaterna vid ett möte med Kominterns exekutivkommitté, där ingen nämnde spannmålskrisen, att de europeiska socialistiska ledarna och de socialdemokratiska partierna var kommunismens värsta fiender, och att allt samröre med dem nu var en dödssynd.

På kort sikt var spannmålsinsamlingarna en lysande framgång. Spannmålet fanns där och det

samlades in. Men under de omständigheter som rådde i Sovjetunionen 1928 var marginalen mellan övertalning och våld snäv, och kampanjen var inledningen på det ”inbördeskrig” mot bönderna som Bucharin hade fruktat men som hans politik nu inte kunde undvika.

Insamlingarna (som aldrig gick att upprepa eftersom de stora reserverna var slut och bönderna bättre förberedda på att göra motstånd) gick bedrägligt lätt och steg ”superindustrialiserarna” i Moskva åt huvudet, och de trodde att det bara behövdes viljeansträngningar och skoningslös beslutsamhet för att få till stånd en snabb industrialisering av det underutvecklade landet. Regimen sjösatte en politik av totalt tvång som slutade med fasorna under böndernas tvångskollektivisering.

Den långsamma plågan i Bucharins förödmjukelse – som varade från sommaren 1928 till november 1929, då Bucharin, Tomskij och Rykov skrev under en deklaration där de bekräftade att deras åsikter hade varit felaktiga och lovade att bekämpa alla framtida avvikelser från partilinjen, ”framför allt högeravvikelser” – går att följa i detalj på dessa sidor. Cohen gör sitt bästa för sin huvudperson och överdriver snarast gesterna av meningsskiljaktigheter och motstånd, alltid bakom slutna dörrar eller på ett kryptiskt språk som bara de insatta kunde förstå, och med fåfänga och ibland nästan farsartade försök till eftergifter och kompromisser. Trotskijs liknelse mellan Bucharins uttalanden under denna period och ”bubblorna från en drunknande man” var frän men inte långt från sanningen.

Vid en genomgång av Cohens verk blir man medveten om en del faktorer som – troligen helt omedvetet – hjälpt till att forma det. I sitt förord hänvisar han två gånger, utan att nämna det, till Isaac Deutschers biografi om Trotskij. Det ger intryck av att han mer eller mindre har antagit utmaningen och har försökt att göra för Bucharin vad Deutscher har gjort för Trotskij. Tyvärr motarbetas Cohen av själva utmaningens natur. Han har utropat sig själv till Bucharins levnadstecknare och företrädare, och det ska han lovordas för. Men hans tema går aldrig utöver Bucharins personliga tragedi. Den enastående förtjänsten med Deutscher mästerverk är att Trotskijs personliga bedrift och tragedi betraktas som en inneboende del i utvecklingen av en stor historisk omvälvning. Det är denna känsla för historien som en överväldigande historisk bakgrund som saknas hos Cohen.

Jämförelsen leder dessutom till ett ännu mer olyckligt anspråk som är underförstått i förordet och uttalat i reklamen, som knappast kan ha förberetts utan författarens godkännande. Här sägs författaren ”visa att det var Bucharins snarare än Trotskijs visioner och ledarskap som på mest avgörande sätt utmanade stalinismen”.

Det är svårt att tänka sig ett mer fantastiskt påstående. Trotskij hade problem med temperamentet och gjorde svåra missbedömningar. Hans brister som politisk ledare kan ha varit lika stora som Bucharins, om än av en helt annan sort. Men en av hans meriter är obestridlig. Från och med Stalins maktövertagande tills Trotskij mördades i Mexiko 15 år senare genomsyrades, hemsöktes och färgades allt han gjorde och skrev av ett enda tema. Han var oöverträffad motståndare till Stalin och allt Stalin stod för.

Jämförelsen är inte snäll mot Bucharins minne, men en recensent av Cohens biografi kan näppeligen undvika den. Under de tre eller fyra avgörande år då Stalin byggde upp sitt ointagliga grepp om partiet och staten och slog ner oppositionen, var Bucharin hans nitiska medbrottsling. Den mest välvilliga förklaringen är att han verkligen var ”mjukt vax” i Stalins händer. I början av 1928 visste Stalin att han hade tvingat Trotskij på flykt och hade vunnit och inte längre behövde Bucharins stöd, och Bucharin blev alltmer ängslig inför Stalins brutala politiska inriktning. Vem bröt först? Det enda som går att säga är att det var Stalin som spelade första fiolen och bestämde takten. Vad gäller offentliga dokument talade eller skrev inte Bucharin ett enda ord som riktades direkt mot Stalin: en handfull meningar har rapporterats från hemliga möten eller privata samtal. Bucharins förtjänster var inte en kämpes.

Inte heller behandlade Stalin någonsin Bucharin som en verklig rival. Till skillnad från Trotskij, Zinovjev och deras anhängare, och till skillnad från Rjutingruppen senare, uteslöts aldrig Bucharin ur partiet och han blev inte ens förflyttad från Moskva. Efter att ha gjort avbön och efter att ha berövats alla ansvariga funktioner, fortsatte han troget att tjäna regimen på oansenliga poster. Som redaktör för *Izvestija* gjorde han mellan 1934 och 1936 ärofull tjänst under kampanjen mot Hitler efter Sovjetunionens inträde i Nationernas förbund. Mindre imponerande är att han var en av de viktigaste författarna till den berömda Stalinkonstitutionen 1936. Det var inte illojala handlingar mot Stalin från Bucharins sida, utan ett inslag av paranoia och hämndbegär nästan utan bevekelsegrund som fick Stalin att dra med honom i blodbadet under den sista stora utrensningen och rättegången.

En andra och mer angenäm faktor kan också ha varit inblandad i Cohens bedömning av Bucharin – en önskan som är särskilt stark hos amerikanska liberaler att tro att trevliga personer blir goda politiska ledare. Cyniska iakttagelser kan kasta tvivel över en sådan slutsats. Under vårt århundrade har Lloyd George och Franklin Roosevelt varit utmärkta politiska ledare, men kanske inte särskilt trevliga personer.

George McGovern och Edmund Muskie är synnerligen trevliga personer som genomsyras av mänskliga ideal och oklanderliga principer. Men om någon om femtio år i en biografi skulle försöka framställa någon av dem som en förlorad politisk ledare som omintetgjordes av den elake Richard Nixons djävulska intriger så skulle han förvränga historien på ett grovt sätt. Och det är vad som har hänt med Cohens bok om Bucharin.

Så mycket har sagts att det inte verkar mer än rättvist och passande att en recensent som inte kan dela författarens perspektiv över sin huvudpersons bana ska avsluta med att hylla den noggrannhet och grundlighet med vilken han har behärskat sitt material och dokumenterat sin berättelse. (Han kan inte anklagas för utgivarnas ständiga vägran att inse att den enda acceptabla platsen för källnoter i ett vetenskapligt verk är längst ner på sidan.) Det är bara i några stycken, speciellt de som handlar om de sista månaderna av Lenins liv och de sista månaderna av Bucharins eget liv, som han har tagit till tvivelaktig hörsägen som nedtecknats många år efter händelsen. Även när den för tillfället populära synen på Bucharins plats i historien har övergivits, har de som studerar denna period anledning att vara tacksamma mot det enorma arbete som Cohen lagt ner.